

SELKÄMEREN RANNIKON MATKAILUTIEHANKE

LOPPURAPORTTI

Toimittaja
Mikael Lähteenmäki

Taitto
Mikael Lähteenmäki

ISBN
978-951-29-4511-5 (verkko)
978-951-29-4510-8 (painettu)

ISSN
1799-0564

Turun yliopisto/
Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen julkaisuja 26

Turun yliopisto - University of Turku
Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelma
PL 124, 28101 Pori
<http://hum.utu.fi/oppiaineet/satakunta/>

Matkailutien blogi:
<http://rantatie.vuodatus.net/>

Kansikuva: Pohjanlahden Rantatie ja Ahlaisten Keikvedenlahti kesällä 2009. Kuva Mikael Lähteenmäki.

SISÄLTÖ

Selkämeren rannikon matkailutiehanke	7	5.1 Matkailuyrittäjä-, elämys- ja retriittimatkailupalvelujen kartoitus.....	21
Esipuhe	7	5.2 Matkailutiet	21
Johdanto.....	7	5.2.1 Suomen matkailutiet	21
2 Projektin tiedot	11	5.2.2 Lähiseudun matkailuteitä.....	21
3 Hankkeen tavoitteet	13	5.3 Matkailutieseminaari	22
4 Hankkeen keskeisimmät tulokset	17	5.4 Opetuspaketit	22
4.1 Vanha postitien linjaus tutkittu Satakunnassa.....	17	5.5 Julkaisu: Lähimatkailua Luvialla.....	23
4.2 Historiallinen tie saatettu osaksi maakuntakaavaa	17	5.6 Sidosryhmäyhteistyötä vuosina 2008-2010.....	23
4.3 Tieinventointi tallennettu PAKKI-tietokantaan	17	6 Tiedottaminen	25
4.4 Julkaisu: Pohjanlahden rantatie – ratsupolusta rannikon matkailutiekse.....	17	6.1 Sisäinen tiedottaminen.....	25
4.5 Matkailutien taustavoimaksi Kasitie ry.....	17	6.2 Ulkoinen tiedottaminen	25
4.6 Nettisivut ja matkailutien tunnus	18	7 Hankkeen saama julkisuus.....	27
4.7 Pohjanlahden rantatielle valtakunnallinen matkailutiestatus.....	18	7.1 Vuosi 2008.....	27
4.7.1 Matkailuselvitys matkailutiehakemuksen tueksi	18	7.2 Vuosi 2009.....	27
4.7.2 Matkailutien brändäys / konseptisuunnitelma.....	19	7.3 Vuosi 2010.....	28
5 Muita selvityksiä ja toimenpiteitä	21	8 Tavoitteiden saavuttaminen – ja mitä opittiin	31
		Lähteitä ja kirjallisuutta	32

SELKÄMEREN RANNIKON MATKAILUTIEHANKE

ESIPUHE

Selkämeren rannikon matkailutiehanke lähti liikkeelle Satakunnan rannikon matkailun kehittämiseksi vanhan postitien pohjalta. Hanke ylitti odotukset johtamalla koko maan länsirannikon kattavan matkailutien syntyyn ja sen ympärille vieriävään ylitaakunnalliseen yhteistyöhön. Hanke on tuonut mukanaan myös tukun reittiä koskevia matkailu- ja historiaselvityksiä sekä yhteistyötä satakuntalaisten korkeakoulujen kesken. Uudeksi yhteistyötahoksi sen myötä on noussut Kasitie ry, joka on ottanut vastuulle matkailutien taustaorganisaationa toimimisen.

Hanke osoittaa taas kerran, että aina ei tarvitse etsiä kaukaa aluekehityksen aineksia, vaan riittää kun ollaan tietoisia siitä mitä löytyy käden ulottuvilta. Siinä missä muilla ilmansuunnilla on tartuttu jo jonkun aikaa vanhoihin tiereitteihin ja tuotteistettu niitä vaihtelevalla menestyksellä matkailuteinä, länsirannikon historiallinen tiestö on saanut olla rauhassa. Rantatien – vanhan Kasitien, postitien, vanhan Vaasantien – ovat useimmat Satakunnassa tienneet mutta matkailun kannalta sille ei ole keksitty käyttöä. Tilanne on maakunnalle edullinen, koska voidaan ottaa oppia lukuisista edeltävistä matkailutiehankkeista ja ratkaista moni asia paremmin.

Rantatien saamisessa yleiseen tietoisuuteen kansallisena ja kansainvälisenä matkailureittinä riittää vielä tekemistä. Tien tuntemattomuus on sekin tavallaan etu, koska kasvukeskusten ja sisä-Suomen matkailijoista suurelle osalle länsirannikko on uusi tuttavuus. Kotimaan matkailu ja lyhytmatkat ovat kasvussa ja luonto, hyvinvointi sekä hiljaisuus kiinnostavat myös kansainvälisesti. Rantatien kehittämiselle nämä antavat hyvän pohjan. Rannikon merellistä kulttuuriperintöä on hyödynnetty vain paikoin, eikä esimerkiksi kaksikielisyyttä ole juurikaan tarkasteltu vetovoimatekijänä. Rantatieltä tulee olemaan suora yhteys neljälle muulle matkailutielle, jolloin näitä voisi markkinoida yhteistyössä.

Ensimmäisen vaiheen tavoitteiden voi sanoa täyttyneen. Lähivuodet näyttävät, missä mittakaavassa Pohjanlahden rantatie toteutuu matkailureittinä ja tuleeko siitä länsirannikon aluekehittämisen uusi osatekijä. Kuten alkuperäistä maantietä aikoinaan tehdessä, nytkin voi olla vaikea vakuuttaa kaikki tienvarren toimijat hankkeen merkityksestä. Vanhan tien tapaan myös matkailutie tulee kuitenkin palvelemaan koko länsirannikkkoa.

Maunu Häyrynen

JOHDANTO

Projektin yhtenä tavoitteena oli, että Selkämeren rantatie tulitaisiin tuntemaan valtakunnallisesti länsirannikon omaleimaisena kulttuuri- ja luontomatkailureittinä, jolle satakuntalaisten ja Satakuntaan saapuvien matkailijoiden olisi helppo hakeutua. Matkailijoiden odotetaan hyödyntävän sekä reittiä että siltä käsin saavutettavan saaristoalueen matkailupalveluita. Matkailutien toivotaan entisestään lisäävän Satakunnan arvostusta monipuolisena matkailualueena.

Matkailutien tuotteistamisella on useita tavoitteita: parantaa rannikkoalueen kuntien vetovoimaisuutta ja vahvistaa niiden elinkeinorakennetta, lisätä maaseudun elinvoimaa, vahvistaa kulttuuriperinnön tuntemusta, tukea Selkämeren saariston kestävä matkailua sekä lisätä ja monipuolistaa matkailuyrittäjien asiakasvirtaa. Reitin hyötyjiä ovat matkailijat, matkailupalveluita tarjoavat yrittäjät sekä välillisesti alueen kunnat.

Hankkeen päätavoitteena oli saada länsirannikon läheisyydessä kulkevalle keskiaikaisperäiselle ratsu- ja postitielle matkailutiestatus. Tämä tavoite saavutettiin syyskuussa 2010, kun Liikennevirasto - Kasitie ry:n hakemuksesta - hyväksyi Pohjanlahden Rantatien valtakunnalliseksi matkailutieksi.

Tulevaisuudessa matkailureitistä hyötyvät niin matkailijat, matkailupalveluita tarjoavat yrittäjät kuin kunnat, kaupungit ja alueen asukkaatkin. Hankkeen toimenpiteet kohdistuivat aluksi Satakuntaan. Tärkeimpänä tehtävänä oli vanhan tielinjauksen tutkiminen, jonka jälkeen tie saatettiin osaksi Satakunnan maakuntakaavaa. Hankkeen edetessä muista Pohjanlahden maakunnista saatiin kannustavia viestejä, joissa toivottiin vanhaa postitietä kehitettävän samalla koko sen matkalta Varsinais-Suomesta Lappiin saakka. Vanhan postiereitin kehittäminen matkailutienä pelkästään Satakunnan alueella olisi ollut reitin hyödyntämisen kannalta vaisempi ratkaisu. Matkailutien kehittämistoimet ulotettiin - hankeresurssien puitteissa - Satakunnan lisäksi Varsinais-Suomeen, Pohjanmaalle, Keski-Pohjanmaalle, Pohjois-Pohjanmaalle ja Lappiin.

Pohjanlahden Rantatie –matkailutien taustavoimaksi on saatu Kasitie ry – Riksåttan rf. Turun yliopiston Historian, Kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitoksen Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelman maisemantutkimuksen oppiaine on matkailutien kehittämisen varsinaisen toimija, joka on hakenut Pohjanlahden rannikkoseudun ELY-keskuksilta matkailutien kehittämiseen rahoitusta sekä yleishyödylliseen kehittämishankkeeseen (mm. tutkimus ja markkinointi) että investointihankkeeseen (matkailutiekyltit). Pohjanlahden Rantatien kehittäminen alkaa, mikäli vähintään kehittämishankkeelle myönnetään rahoitus.

MATKAILU SATAKUNNASSA

Satakunnan matkailu keskittyy tällä hetkellä suurelta osin vakioiteille ja muutama tunnettuihin pääkohteisiin. Vanha Rauma, Yyteri ja Jämi sekä Leineperin ja Kauttuan ruukkialueet ovat suosittuja käyntikohteita. Tapahtumista puoleensa vetävät vuodesta toiseen esimerkiksi Pori Jazz, Rauman pitsiviikko, Blue Sea Film Festival ja nuorison suosima RMJ.

Tulevaisuudessa Selkämeren rannikkoseutua ja sen vetovoimatekijöitä tulee hyödyntää nykyistä enemmän. Luvian Laitakari ja perinnevenetelakka, Merikarvian Krokka ja Ouran saaristo, Rauman matkailusaaret, Reposaari ja vaikkapa Ahlaisten kylä tulevan Selkämeren kansallispuiston ohella luovat matkailun kehittämiseksi uusia mahdollisuuksia. Vanhan postitiereitin varrella tai läheisyydessä, mutta hieman etäämpänä rannikosta ovat esimerkiksi Euran Panelian kylä ja Kuninkaanhauta, Eurajoen Välimaan torppa, Nakkilan kirkko ja koskimaisemat, Ulvilan Leineperin ruukkialue sekä Noormarkun Ahlströmin ruukkialue, jotka vetävät puoleensa niin kulttuurinälkäisiä kuin luonnostakin viehättyviä matkailijoita. Myös ympärivuotisen matkailun kehittämiseen, joka on yksi Suomen matkailustrategian strategisista päämääristä, tulee panostaa.

MATKAILUTIE POHJANLAHDEN RANNIKKOSEUDULLE

Kulttuuri- ja luontomatkailu on Etelä-Suomessa jatkuvassa kasvussa, ja sen tärkeinä segmentteinä ovat omatoimiset yksittäismatkailijat sekä lapsiperheet. Koska länsirannikon kaupungit vetävät matkailijoita jo muutenkin puoleensa, matkailijavirtoja on tulevaisuudessa aktiivisesti ohjattava myös kaupunkien ulkopuoliselle maaseutumaiselle rannikkoseudulle. Helposti saavutettavissa olevaa Pohjanlahden rannikkoaluetta on tehtävä tunnetummaksi ja alueen palveluvarustusta on kehitettävä. Tähän matkailutie antaa hyvän alustan.

Matkailutie mahdollistaa Pohjanlahden rannikkoseudun profiloinnin ja alueen matkailupalveluiden verkostoitumisen tehokkaammin kuin mitä voidaan saada aikaan pelkästään yksittäisten tai valikoitujen kohteiden markkinoinnilla. Valtatie 8 on tärkeä etelä-pohjoissuuntainen siirtymisväylä. Sen - ja muiden valtateiden - ansiosta Pohjanlahden Rantatie on mistä tahansa Suomen kasvukeskuksesta helppo saavuttaa. Suoran ja yksitoikkoisen valtatie 8:n sijaan vanhaa ja maisemallisesti mielenkiintoisempaa rannikkoreittiä etenevä matkailutie toimii alustana matkailutiekonseptille, johon matkailualan yrittäjät, kunnat ja kaupungit voivat liittyä. Matkailutiekonseptin osalliset saavat avukseen matkailutien nettiportaaliin perustuvan markkinointikanavan, joka esittelee kulttuuriltaan, luonnonmaisemiltaan, käyntikohteiltaan ja tapahtumiltaan

vetovoimaista sekä helposti saavutettavaa Pohjanlahden rannikkoseutua. Nettiportaalin päivittäminen on avainasemassa ja se on suunniteltava niin toimivaksi, helpoksi ja aukottomaksi, että matkailija voi luottaa tietojen (aukioloajat, palvelut, majoitus, ruokailu jne.) paikkansapitävyyteen.

Rantatien luontomatkailua voidaan kehittää rinnakkain suunnitellun Selkämeren kansallispuiston, Merenkurkun luonnonperintökohteen ja Perämeren kansallispuiston matkailun kanssa. Myös Liminganlahden ja Kokemäenjoen suiston luontomatkailun voi yhdistää tähän. Rantatie ohjaa seudulle tulevia matkailijoita kaupunkien lisäksi länsirannikon muihin mielenkiintoisiin käyntikohteisiin.

FÖRSTA CHARTER
 ROSNÄS BYS ÅKER
 Björneborgs Län
 Nedre Satakunda Härad
 Ufsby Sockn
 Afmätt År 1165 af
 Jean Roman.

*Det af Sveriges Konge Johan Eriksson och på den
 i Rosnäs by liggande Åker, Åren 1165 afmättes och
 och Byg af med 1000 hestars Öpningssätt till sin
 användning med Ufsby bys kyrkliga Öpningssätt
 Åren 1165
 Afmätningen skedd af
 Jean Roman.*

ANGÅR STÖTA PÅ DENNA SIDAN

Chartans ..... Alnemått.

2 PROJEKTIN TIEDOT

HANKKEEN TYYPPI, TOIMINTALINJA JA HANKEAIKA

Selkämeren rannikon matkailutiehanke on kehittämisprojekti, joka kuuluu Euroopan aluekehitysrahaston Länsi-Suomen toimintalinjan kolme *Alueiden saavutettavuus ja toimintaympäristön parantaminen* piiriin. Hanke alkoi 1.5.2008, ja sen alkuperäinen päättymisaika oli 31.10.2010. Hankeaikaa jatkettiin ohjausryhmän päätöksellä 31.1.2011 saakka.

TOTEUTTAJA, TOIMINTA-ALUE JA RAHOITTAJAT

Hankkeen toteuttajana on Turun yliopiston Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelma (KTMT, 31.12.2010 saakka Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitos). Toiminta-alue käsittää Porin, Pohjois-Satakunnan ja Rauman seutukunnat, joista seuraavien kuntien ja kaupunkien alueet: Merikarvia, Noormarkku, Pori, Ulvila, Nakkila, Kiukainen, Eura, Luvia, Eurajoki ja Rauma.

Vuonna 2008 - 2009 hanketta rahoittivat Merikarvia, Noormarkku, Pori, Nakkila, Eura, Luvia ja Eurajoki. Vuonna 2010 rahoittajia olivat Merikarvia, Pori, Nakkila, Eura, Luvia ja Eurajoki. Kiukaisten kunta liitettiin Euraan 1.1.2009, ja Noormarkku Poriin 1.1.2010. Hanke on saanut Satakuntaliiton kautta EAKR-rahoitusta.

PROJEKTIHENKILÖSTÖ

Projektin vastuuhenkilönä on toiminut Turun yliopiston maisemantutkimuksen professori Maunu Häyrynen, ja projektipäällikkönä Mikael Lähteenmäki. Satakuntaliiton seurantayhdyshenkilöinä ovat olleet Elisa Bruk 1.5.2008 – 4.10.2009, Marika Tervevuori 5.10.2009 – 5.5.2010 ja Marjo Kaski 6.5.2010 – 31.1.2011. Hankkeen projektisihteerinä toimi 1.1.-30.6.2009 Pirjo Ihamäki, ja tutkimusavustajana 1.10.-31.12.2009 Sari Rosu. Kaikki edellä mainitut ovat Turun yliopiston Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelmasta.

OHJAUSRYHMÄ

Hankkeen ohjausryhmän jäsenet ovat edustaneet matkailutien varrella olevia satakuntalaisia kuntia, Satakunnan ammattikorkeakoulun Kankaanpään kuvataiteen koulutusohjelmaa, Aalto-yliopiston Taideteollisen korkeakoulun Porin taiteen ja median laitosta (1.1.2010 saakka Taideteollisen korkeakoulun Porin taiteen ja median osasto) sekä Turun yliopiston Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelmaa. Ohjausryhmän jäsenet ovat tuoneet hankkeeseen asiantuntemuksensa ja sekä antaneet neuvoja toimintasuunnitelmaan liittyvien asioiden toteuttamisessa ja ideoimisessa.

Ohjausryhmän jäsenet (suluissa varajäsenet ja osittainen osallistumisaika):

Kunnanjohtaja Pentti Ala-Luopa	Merikarvian kunta
Vt. kunnanjohtaja Ilmo Marttila	Noormarkun kunta (2008 ja 2009)
Suunnittelupäällikkö Harri Peltoniemi	Porin kaupunki
Matkailuasiamies Kimmo Aalto	Ulvilan kaupunki (2008)
Kunnanjohtaja Kalevi Virén	Nakkilan kunta
Kulttuuritoimenjohtaja Sirpa Wahlqvist	Euran kunta
Kunnanjohtaja Kari Ojalahti	Luvian kunta
(Vapaa-aikasihteerit Krista Tupala	Luvian kunta) (2008)
Kulttuurisihteerit Pirjo Jaakkola	Eurajoen kunta
(Elina Mustalampi	Eurajoen kunta)
Projektipäällikkö Esko Pennanen	Satakuntaliitto
T&K koordinaattori Tomi Kuusimäki	SAMK, kuvataide, Kankaanpää
Professori Harri Laakso	TaiK, Pori (2008 ja 2009)
Tutkimusjohtaja Taina Rajanti	TaiK, Pori (2010)
Professori Maunu Häyrynen	KTMT
Lehtori Katriina Petrisalo	KTMT
Suunnittelija Elisa Bruk	KTMT (2008 ja 2009)
Hallintosihteerit Marika Tervevuori	KTMT (2009 ja 2010)
Hallintosihteerit Marjo Kaski	KTMT (2010)
Projektisihteerit Pirjo Ihamäki	KTMT (2009)
Projektipäällikkö Mikael Lähteenmäki	KTMT

Ohjausryhmä on kokoontunut seuraavasti: 17.6.2008, 10.12.2008, 17.11.2009, 2.3.2010 (sähköpostikokous), 12.5.2010, 5.10.2010 (sähköpostikokous) ja x.x.2011.

3 HANKKEEN TAVOITTEET

Hankkeen päätavoitteena oli saada Selkämeren rantatie Tiehallinnon hyväksymäksi matkailutieksi.

Matkailutien taustavoimaksi lupautunut Kasitie ry – Riksåttan rf. jätti Turun yliopiston Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelman valmisteleman Pohjanlahden Rantatie -matkailutiehakemuksen Liikennevirastolle kesäkuussa 2010. Hakemukseen sisältyivät maakuntien puoltolausunnot, rantatiehenliittyvä matkailuselvitys ja konseptisuunnitelma, vetovoimakohteiden esittely, matkailutien reittiehdotus sekä alustava matkailutien merkki. Mahdollinen markkinointiselvitys teetetään jatkohankkeessa.

Syyskuussa 2010 Liikennevirasto hyväksyi Pohjanlahden Rantatien valtakunnalliseksi matkailutieksi. Päätöksen tukena olivat matkailutien vaikutusalueen maakuntien puoltolausunnot sekä Matkailun Edistämiskeskus MEK:in ja Suomen matkailuorganisaatioiden yhdistys SUOMA ry:n lausunnot. Päätöksen mukana olleen ohjeistuksen mukaisesti muun muassa matkailutien linjausta tullaan joiltakin osin tarkistamaan, viitoituksen suunnittelussa tehdään yhteistyötä ELY-keskusten kanssa ja Kasitie ry on kyltityksen osalta yhteydessä Liikennevirastoon.

Hankkeen tavoitteena oli myös luoda matkailutille taustaorganisaatio ja yrittäjäverkosto, markkinointia varten verkkosivusto ja esitteitä sekä tehdä kouluille opetusmateriaalipaketteja. Tietä aiottiin tehdä tunnetuksi ympäristötaiteen keinoin. Rantatien ja sen palveluiden kehittäminen koetettiin saada osaksi Satakunnan matkailustrategiaa yhdessä Selkämeren saaristomatkailemisen kanssa.

Kasitie ry – Riksåttan rf. toimii matkailutien taustavoimana matkailutieprojektin päätyttyä yhteistyössä matkailutien muiden toimijoiden kanssa. Matkailuyrittäjien verkostoituminen, johon liittyy yrittäjien sitouttaminen matkailutiekonseptiin, toteutetaan matkailutien kehittämishankkeessa vuosina 2011 – 2012. Satakunnan ammattikorkeakoulun Liiketoiminta ja kulttuuri –toimialan opiskelijat suunnittelivat alustavasti nettisivuston www.rantatie.com matkailutien markkinointia varten. Jatkohankkeessa sivustosta tullaan kehittämään laajempi nettiportaali.

Matkailuesitteitä ei suunniteltu. Matkailutien kehittäminen on kesken ja nettiportaalin kautta markkinoiminen on enemmän kestävä kehityksen periaatteiden mukaista. Matkailumarkkinoinnissa on yleisestikin suuntauksena siirtyä esitteistä nettipalveluihin. Nopeasti vanhenevien esitteiden painaminen ei tue sitä perusajatusta, jossa matkailijalla olisi aina oltava saatavilla ajantasainen tieto kohteesta tai tapahtumasta. Nettisivuston kautta tapahtuva tiedottaminen on luotettavampi, nopeampi ja halvempi tapa jakaa matkailutietoa kuin perinteinen esite. Tämä tarkoittaa Pohjanlahden Rantatien tapauksessa nettiportaalin päivittämisen suunnittelun onnistumista ja jatkuvuutta Kasitie ry:n kautta.

Opetuspaketteja, joissa pääosin keskityttiin oppilaiden kotikylien maisemassa tapahtuneisiin muutoksiin, suunniteltiin neljälle rantatien varrella olevalle peruskoululle (luokat 1-6). Yhdessä opetuspaketissa käytettiin apuna geokätkentää oppilaiden oppimisprosessin osana. Matkailutien tunnetuksi tekeminen ympäristötaiteen avulla ei tässä vaiheessa toteutunut, mutta tätä saatetaan koettaa kehittämishankkeen yhteydessä uudelleen. Rantatien kehittäminen on nostettu esille Satakunnan matkailufoorumissa tapaamisissa.

Raportointiosuuden muodostavat tieinventoinnin tallennus PAKKI-järjestelmään ja Rantatie-julkaisu. Suunniteltu kolmikielinen verkkosivusto sekä mahdollinen esitemateriaali (suomi, ruotsi, englanti).

Toimenpide	2008	2009	2010
Rantatien linjausselvitys			
Kulttuuriympäristöjen ja matkailun vetovoimatekijöiden kartoitus			Rantatie
Benchmarking, matkailutiet Suomessa ja lähialueilla			

Benchmarking, elämys- ja retriittipalvelut Satakunnassa			
Alueen matkailuyrittäjäkartoitus			
Julkaisujen valmistelu	Rantatie-kirja	Rantatie-kirja Konseptisuunnitelma Matkailuselvitys Geokätköily-raportti	Lähimatkailua Luvialla –julkaisu
Visuaalisen yleisilmeen suunnittelu	Jatkuu kehittämishankkeessa		
Ympäristötaide	Jatkuu mahdollisesti kehittämishankkeessa		
Opetuspaketit			
Matkailukonseptin suunnittelu			Jatkuu kehittämishankkeessa
Matkailuselvitys			
Markkinointiselvitys	Kehittämishankkeessa (markkinointisuunnitelma?)		
Taustaorganisaation suunnittelu			Kasitie ry – Riksåttan rf.

Opasteiden suunnittelu		Hienosäätö jatkuu kehittämishankkeessa
Esitteiden suunnittelu	Kehittämishankkeessa, jos tarvetta	
Verkkosivuston suunnittelu		Jatkuu kehittämishankkeessa
Verkkosivuston käännökset	Kehittämishankkeessa	
Matkailutiehakemus		Kasitie ry – Riksåttan rf.

4 HANKKEEN KESKEISIMMÄT TULOKSET

Monesti hankkeissa saattaa käydä niin, ettei hyvistä lähtökohdista huolimatta päästä toivottuun lopputulokseen. Sanonta *lopputulos on osatekijöidensä summa* näyttää ainakin Pohjanlahden rantatien kehittämisen alkuvaiheessa toteutuneen. Kaikki tärkeät tavoitteet on saavutettu. Tähän on suuresti vaikuttanut nimenomaan se, että yhteistyökumppaneinamme on ollut kattava ja osaava joukko sekä paikallisia että ylimaakunnallisia kulttuuri-, matkailu- ja aluekehittämisen asiantuntijoita. Täältä pohjalta on jatkohankkeeseen helpompi lähteä.

4.1 VANHA POSTITIE LINJAUS TUTKITTU SATAKUNNASSA

Valtakunnallisen matkailutien pohjatyönä tutkittiin historiallisen Pohjanlahden rantatien linjaus nykyisen Satakunnan maakunnan alueella Rauman Vermuntilan ja Merikarvian Kasalan välillä. Linjausselvityksen perustana olivat päällekkäin digitoidut Senaatinkartat vuosilta 1903-1910 ja peruskartat vuodelta 1996. Myös isojakokartat, maakirjakartat ja tiehistoriateokset muodostavat tärkeän osan lähdeaineistoa. Muina lähteinä käytettiin kuntien historiateoksia, tiehallinnon tie- ja siltarekisteriä sekä Posiva Oy:ltä saatuja rannansiirtymämalleja. Tielinjaus käytiin läpi maastossa.

Senaatinkartat digitoitiin peruskarttojen päälle, jonka jälkeen tarkasteltiin tielinjojen päällekkäisyyttä ja eroavaisuuksia. Mikäli vanhalla tielinjalla oli rinnakkaislinjauksia, Senaatinkartan linjaus ylitti 1500-luvun rantaviivan, linjaukset vaihtelivat suuresti tai tie oli yhteydessä vesistöreitteihin, tarkistettiin linjaus isojakokarttojen sekä maakirjakarttojen avulla. Rantatien linjaus todennettiin maastossa, mutta monin paikoin vanha tielinja näkyi jopa Maanmittauslaitoksen ilmaisen Kansalaisen karttapaikka –palvelun ilmakuvista. Linjausselvityksen yhteydessä historiallisen tien sijainnin lisäksi tietä dokumentoitiin valokuvaamalla, tienumeroinnilla, rantatien historiaa selvittämällä sekä tienvarsimaisemia ja tien varrella sekä lähialueella olevia kulttuuri- ja luontokohteita kartoittamalla.

4.2 HISTORIALLINEN TIE SAATETTU OSAKSI MAAKUNTAKAAVAA

Satakuntaliiton maakunta-arkkitehti Sirkka Lehdon kanssa neuvoteltiin rantatien laittamisesta maakuntakaavaan. Tämän tuloksena rantatie on merkitty maakuntakaavaehdotukseen soveltuvin osin merkinnällä *historiallinen tie (ht)*. Historiallisia teitä koskevassa suunnittelumääräyksessä mainitaan, että ”kaikista tien linjaukseen,

tasaukseen tai muuhun muuttamiseen liittyvistä suunnitelmista tulee Museovirastolle varata tilaisuus lausunnon antamiseen”.

4.3 TIEINVENTOINTI TALLENNETTU PAKKI-TIETOKANTAAN

Tieinventointi on tallennettu rakennetun ympäristön inventointisovellukseen eli PAKKlin. Historiallisen tien tiedot ovat näin Museoviraston, Satakuntaliiton, Satakunnan TE-keskuksen, Lounais-Suomen ympäristökeskuksen, Ympäristöministeriön ja alueen kuntien viranomaisten käytettävissä. Satakunnan Museon rakennustutkija Liisa Nummelin opasti ohjelman käytössä ja tallensi kohdetietoja inventointiin.

4.4 JULKAISU: POHJANLAHDEN RANTATIE – RATSUPOLUSTA RANNIKON MATKAILUTIEKSI

Osanhanketta tehtiin vanhaan postitiehen Satakunnassa liittyvä julkaisu. Teos *Pohjanlahden rantatie – ratsupolusta rannikon matkailutieksi* valmistui Selkämeri –juhluvuoden aikana juuri ennen kesäkuun 2009 Senaatintorin satakuntalaista maakuntatapahtumaa, jossa kirjaa esiteltiin mm. Porin kaupungin ja Satakuntaliiton osastoilla.

Kirjan artikkelit kirjoitettiin syksyllä 2008, talvella ja keväällä oli vuorossa toimitustyö ja taitto. Kirjoittajien joukossa oli Turun yliopiston Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen henkilökuntaa, laitokselta valmistuneita sekä opintojaan viimeisteleviä. Julkaisun artikkelit lähestyivät satakuntalaista maisemaa tiehistorian, kulttuurimatkailun, luontomatkailun ja merellisyyden näkökulmista. Vanhat kylät, postitalonpoikien reitit, kestikievarit ja esihistoriakohteet ovat tien vanhinta antia. Aartenetsintä eli geokätköily on tulossa monipuolistamaan kulttuuri- ja luontomatkailua. Luvian Laitakarissa kehitettävä perinnesatama taasen on osoitus Satakunnan rannikkoseudun elinvoimaisuudesta. Kirjan pdf.-versio on ladattavissa Kansalliskirjaston ylläpitämästä Doria-julkaisupalvelusta <http://www.doria.fi/>.

4.5 MATKAILUTIEN TAUSTAVOIMAKSI KASITIE RY

Matkailuteiden suunnittelu toteutetaan yleensä projektiluontoisesti. Tämän vuoksi vahvalla taustaorganisaatiolla on erittäin suuri merkitys Tiehallinnon harkitessa matkailutiestatuksien myöntämistä. Lähes koko Pohjanlahden rantatien pituudelta on jo olemassa taustaorganisaatioksi sopiva edunvalvontajärjestö, Kasitie ry – Riksättan rf.,

joka lupautui Pohjanlahden Rantatie –matkailutien taustavoimaksi keväällä 2010.

Kasitie ry:n tehtävänä on toimia hyväksymis- ja lupa-asioissa yhteistyössä Tiehallinnon (Liikennevirasto ja ELY-keskukset) kanssa ja vastata matkailutierein opasteiden hankkimisesta, asentamisesta ja kunnossapidosta. Matkailutien kehittämishankkeen aikana käytännön toimista vastaa Turun yliopiston Kulttuurituotannon ja maisematutkimuksen koulutusohjelma. Matkailutien kehittämissuunnitelman aikana 2011 – 2012 suunnitellaan, miten Kasitie ry:n yhteyteen perustettava matkailutyöryhmä tai vastaava toimii, ja miten esimerkiksi matkailutien vuosimaksut, nettiportaalin päivitykset ja muut juoksevat asiat tullaan tulevaisuudessa hoitamaan.

4.6 NETTISIVUT JA MATKAILUTIEN TUNNUS

Satakunnan ammattikorkeakoulun Liiketoiminta ja kulttuuri –yksikön opetukseen integroituna kehitettiin matkailutien tunnusta ja nettiportaalia. Yksikön opiskelijat Santeri Kyrövaara ja Juha Hepojoki suunnittelivat matkailutielle alustavan nettisivuston. Sivusto keskittyy hankealueeseen eli Satakuntaan, ja sille on varattu domain www.rantatie.com. Sivuston sisältö koostuu rungosta, jossa ovat linkkipalkki toimintoihin, vaihtuvakuvainen yläpalkki, tekstialue, karttointi Pohjanlahden Rantatien maakunnat ja Satakunnan maakunta sekä tagipilvi (avainsanakokoelma).

Matkailutien tunnusta suunnittelevat opiskeilijat tutustuivat ensin matkailutiehankkeen perustietoihin ja tavoitteisiin, jo olemassa olevien matkailuteiden tunnuksiin sekä muihin logoihin ja merkkeihin. Tunnusehdotuksista kaksi hankkeen ohjausryhmässä eniten kannatusta saanutta valittiin jatkokehittelyyn, jonka jälkeen ohjausryhmä valitsi tietä edustamaan majakka-aiheisen tunnuksen.

4.7 POHJANLAHDEN RANTATIELLE VALTAKUNNALLINEN MATKAILUTIESTATUS

Liikennevirasto päätti syyskuussa 2010 hyväksyä Pohjanlahden Rantatien valtakunnalliseksi matkailutieksi. Kasitie ry jätti kaikkien vaikutusalueen maakunnan liittojen puoltamana kesäkuussa Liikennevirastolle esityksen, että Pohjanlahden rannikolla kulkevalle vanhalle ratsu-, posti- ja maantielle myönnettäisiin valtakunnallisen matkailutien status. Kasitien ry:n toiminnan tavoitteisiin kuuluu yhtenä osana matkailu- ja elinkeinoelämän yleisten edellytysten kehittäminen tienvarren kunnissa sekä paikalliskulttuurin arvostuksen lisääminen ja rannikon suuntaisen yhteysperinteen vaaliminen. Hakemuksen

ja hankkeen käytännönvalmistelusta vastasi Turun yliopiston Kulttuurituotannon ja maisematutkimuksen koulutusohjelma.

Matkailureitti viitoitetaan Liikenneviraston päätökseen liitettyjen mitoituspiirustusten mukaisesti, ja viitoituksessa tullaan käyttämään nimeä Rantatie/Strandvägen kielilain mukaisesti. Työn toteuttamiseen liittyvästä hankkeesta vastaa Turun yliopiston Kulttuurituotannon ja maisematutkimuksen koulutusohjelma. Työn toteuttamiseksi laaditaan viitoitussuunnitelma ja haetaan alueellisilta ELY-keskuksilta luvat liikennemerkkien pystyttämiseksi. Hyväksymispäätös on voimassa 5 vuotta kerrallaan. Ennen määräajan päättymistä Liikennevirasto tarkistaa luvan saajan kanssa, että lupaehtot täyttyvät edelleen.

4.7.1 MATKAILUSELVITYS MATKAILUTIEHAKEMUKSEN TUEKSI

Hankkeen tutkimusavustaja Sari Rosun suunnitteleman matkailuselvityksen avulla kartoitettiin syksyllä 2009 matkailijoiden rantatiehen liittyviä kokemuksia, mielikuvia, odotuksia ja toiveita. Matkailuselvitys toteutettiin laajana internet-pohjaisena kyselynä. Kysely lähetettiin Pohjanlahden rantatien kunnanjohtajille ja suurimmille matkailualan toimijoille, Suoma ry:lle sekä muun muassa Satakunnan Kansaan, Porin Yliopistokeskuksen Internet-sivuille, Turun yliopiston verkkolehteen ja Yle Satakunnan Radioon sekä seuraaville internetin keskustelupalstoille: Suomi24.fi, Karavaanarit.fi, Camping.fi, Plaza.fi, Geocache.fi, Moottoripyörä.org, Mondo.fi, Matkalehti.fi, Rantapallo.fi ja Relaa.com. Edellä mainittujen joukosta suosituimpien keskustelupalstojen kävijämäärät ovat noin 1,7 miljoonaa kävijää per viikko.

Vastauksia saatiin 544 kappaletta 155 eri paikkakunnalta aina ulkomaita myöten. Kyselyn tuloksia käytettiin matkailutiehakemuksen laatimisen tukena.

Matkailuselvityksen ensisijainen tavoite oli kartoittaa matkailijoiden mielenkiintoa matkailutietä kohtaan. Toisekseen matkailuselvityksessä oli tarkoitus selvittää, mitkä potentiaaliset ryhmät voisivat hyödyntää matkailureittiä ja minkälaisia odotuksia näillä on reittiä ja sen palvelutarjontaa kohtaan. Matkailuselvityksen aineisto koostui pääosin alueen matkailutilastoista ja Internet-kyselyn tuottamasta aineistosta. Matkailutilastojen pohjalta tarkasteltiin reitin eri osien matkailukäyttöastetta sekä tärkeimpiä matkailijaryhmiä. Matkailuselvitys oli osa Tiehallinnolle jätettävää matkailutiehakemusta. Matkailuselvitys on ladattavissa Kansalliskirjaston ylläpitämästä Doria-julkaisupalvelusta <http://www.doria.fi/>.

4.7.2 MATKAILUTIEN BRÄNDÄYS / KONSEPTISUUNNITELMA

Aalto-yliopiston Porin taiteen ja median laitoksen opiskelija Annamari Salmi laati matkailutielle konseptisuunnitelman, joka sisältää muun muassa matkailutiekonseptin kehittäjä ja matkailutiebrändin muotoilua. Suunnitelma on ladattavissa Kansalliskirjaston ylläpitämästä Doria-julkaisupalvelusta <http://www.doria.fi/>.

5 MUITA SELVITYKSIÄ JA TOIMENPITEITÄ

5.1 MATKAILUYRITTÄJÄ-, ELÄMYS- JA RETRIITTIMATKAILUPALVELUJEN KARTOITUS

Hankkeen projektisihteerinä Pirjo Ihamäki kartoitti vuonna 2009 matkailuyrittäjiä, matkailukohteita ja ohjelmapalveluja vanhan rantatien vaikutusalueella Satakunnassa. Hän teki myös koosteen matkailutieseminaarista, jossa hahmoteltiin matkailutien tulevaisuuden näkymiä. Yrittäjiltä tiedusteltiin heidän asiakaskohderyhmiään ja käsitystään Satakunnan vetovoimatekijöistä. Kartoittamiseen liittyi keskusteluja kuntien matkailutoimijoiden, Satakuntaliiton ja erilaisten hankkeiden toimijoiden kanssa sekä osallistuminen Satakunnan matkailuun liittyviin seminaareihin ja palavereihin.

Satakunnan alueella toimivia elämysmatkailupalveluja tarjoavia yrittäjiä kartoitettaessa huomattiin, että elämyspalveluja tuottavat yrittäjät kutsuvat lähes kaikkea toiminnallista matkailua elämyspalveluiksi. Myös Satakunnan ulkopuolella toimivat yrittäjät tarjoavat elämysmatkailupalveluja Satakunnan alueella. Julkaisematon *Yhteenveto matkailuteistä, hankkeista ja tulevaisuuden näkymistä Selkämeren rannikon matkailutiehankkeessa Satakunnassa 2009 – Pohjanlahden rantatie* on saatavilla Turun yliopiston Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelmasta.

5.2 MATKAILUTIET

Ihamäki kartoitti vuonna 2009 Suomen ja lähialueiden virallisia sekä epävirallisia matkailuteitä. Tarkastelutehtävien jatkosuunnittelun ja toteuttamisen helpottamiseksi. Matkailuteitä on Pohjanlahden seutua lukuun ottamatta melko kattavasti, ja niiden varsilla voi nähdä muun muassa lounaissuomalaista saaristoluontoa, itäkarjalaista rajaseutua, Kainuun vaaroja ja Lapin tuntureita. Suomalaisen matkailuteiden toteutus vaihtelee tiehistoriaa ja –maisemaa esittelevistä sekä jonkin verran opetusmateriaalia sisältävistä sivustoista matkailuteiden kauppooja, tapahtumia ja kuntien linkkisivuja esitteleviin sivustoihin. Osa suunnitelluista matkailuteistä ei ole saanut virallista matkailutiestatusta.

5.2.1 SUOMEN MATKAILUTIET

Suomessa oli ennen Pohjanlahden Rantatietä yhdeksän virallista matkailutietä: Hämeen Härkätie, Kuninkaantie, Revontulten tie, Saariston rengastie, Sininen tie, Taikayöntie,

Tervan tie, Via Karelia ja Vihreän Kullan Kulttuuritie. Kaikkien teiden internetsivut eivät ole enää ajan tasalla. Tämä johtuu muun muassa siitä, että matkailutieprojektien päättyessä myös rahoitus on loppunut.

Turusta Hämeenlinnaan johtava *Hämeen Härkätie* on vanhimpia historiallisia teitämme. Sen varhaisvaiheet ulottuvat viikinkiajalle eli 800-luvulle. *Kuninkaantie* kulkee Bergenistä Oslon ja Tukholman kautta Maarianhaminaan, josta Turun ja Etelä-Suomen halki Viipuriin ja Pietariin saakka. *Revontulten tie* (Norrskensvägen) on Suomen, Ruotsin ja Norjan yhteishankkeella perustettu matkailutie. Suomen puolella tie kulkee entistä Neljäntuulen tieksi kutsuttua reittiä valtatie 21 pitkin reitillä Tornio-Ylitornio-Pello-Kolari-Muonio-Kaaresuvanto-Kilpisjärvi. *Saariston rengastie* kulkee reittiä Nauvo-Korppoo-Houtskär-Iniö-Kustavi-Taivassalo-Velkua-Merimasku-Rymättylä-Nauvo. Saariston rengastie on erittäin suosittu matkailutie muun muassa hyvän sijaintinsa ja merellisten maisemiensa vuoksi.

Sininen tie kulkee Suomen poikki reittiä Tohmajärvi-Joensuu-Kuopio-Keitele-Viitasaari-Lapua-Vaasa. Taikayöntie kulkee Huittisista Punkalaitumen kautta Urjalaan. Vuonna 2008 matkailutiestatusta saanut *Tervan tie* kulkee reittiä Kuhmo-Sotkamo-Kajaani-Paltamo-Vaala-Utajärvi-Muhos-Oulu. *Via Karelia* käsittää kaksi tietä: *Runon ja rajan tie* sekä *Karjalan Kirkkotie*. Runon ja rajan tie on Suomen vanhin matkailutie ja se kulkee Suomen ja Venäjän rajaa myötäillen Vaalimaalta Sallaan. Karjalan Kirkkotie kulkee Heinäveden Valamosta Ilomantsin Hattuvaaraan. *Vihreän Kullan Kulttuuritie* kulkee reittiä Vihantasalmi-Mäntyharju-Ristiina-Puumala-Sulkava-Savonlinna-Punkaharju.

5.2.2 LÄHISEUDUN MATKAILUTEITÄ

Lähiseudun matkailuteistä ruotsalaiset matkailutiet ovat lyhyitä tieosuuksia ja vaihtoehtoja tavallisille reiteille. Esimerkiksi Carl Linnén käyttämien reittien esittelyjä on Ruotsin Vägverketin nettisivuilla. Norjassa matkailutiet on valittu jo etukäteen ja ne toteutetaan vuoteen 2015 mennessä. Niiden ensisijaisena tarkoituksena on tarjota ainutlaatuisia elämyksiä ainutlaatuisella alueella. Suomen ja Venäjän välisen Linnasta linnan linnan –matkailuteiden tarkoituksena on kertoa maiden yhteisestä historiasta. Hankkeen perustana on Suomen ja Venäjän asiantuntijaverkoston välinen tieteellinen tutkimusyhteistyö. Tanskan Margueritruten muodostuu useista maisemateistä, joiden varrella on merkittäviä nähtävyyksiä. Viron matkailuteitit esittelevät maan nähtävyyksiä, maisemia ja retkeilyreittejä.

5.3 MATKAILUTIESEMINAARI

Porin yliopistokeskuksessa pidettiin 25.2.2009 matkailutieseminaari teemalla ”Monta toimijaa – yksi ilme”. Aamupäivällä alustajat ohjasivat kuulijoiden ajatukset kohti matkailutien kehittämistä. Iltapäivällä osallistujat puolestaan visioivat, millaisia matkailutuotteita ja sähköisiä palveluita matkailutien yhteydessä voisi olla 20 vuoden kuluttua. Seminaariin osallistui 33 henkilöä.

Avaussanoissaan professori Maunu Häyrynen kertoi, että rantatiellä on pitkiä säilyneitä tieosuuksia, joissa näkyy vanhaa tienvarsiasutusta ja kerroksellista kulttuurimaisemaa. Rantatie voisi Häyrysen mukaan olla omatoimisten matkailijoiden ja lyhyiden visiittien reitti, jossa eripituisten silmukoiden mukaan voi tutustua merelliseen ja historialliseen Satakuntaan.

Alustajista merikapteeni Seppo Laurell esitteli Pohjanlahden merkittävimpiä majakoita, joista osa on matkailukäytössä. Majakkasaarten vierasvenesatamat ovat usein hyväkuntoisia, joten esitettiin, että majakasta toiseen voisi kulkea esimerkiksi tulevan matkailutien kautta. Pori Jazzin Senior Advisor Jyrki Kangas tähdensi, että verkostojohtaminen on selkäranka sadoille investoinneille ja myös maaseudun matkailulle. On tehtävä ymmärrettävä ja hyvä strategia, joka kannustaa myös kaavoitusta ja markkinointia. Toimitusjohtaja Ilona Törmikosken mukaan, mitä useammassa paikassa ja yhtenäisemmin visuaalinen ilme esiintyy, sitä voimakkaampi on yrityksen vaikutus ja sitä voimakkaampi kokemus yrityksestä jää. Ilmeen tehtävänä on kiteyttää visio, tehdä toiminta tunnistettavaksi ja erottua muista.

Matkailupalvelut, joita kuviteltiin olevan 20 vuoden kuluttua, sisälsivät ideoita retriiteistä roolipeleihin, maitolaituri-festareista Porin ja Rauman väliseen bilelaivaan, Panelian rautakautiseen reservaattiin ja pensaiden karsinnan SM-kisoista kylätappelukursseihin. Aktiviteetteihin kuuluivat perinteiset pyöräily, melonta, vaellus, koskenlasku ja kalastus. Vanhoja työtapoja haluttiin tuotteistettavan, joten historiamatkailun kehittämiseen liittyvät heinätalkoot, risusavotta ja lehmien lypsäminen saattavat olla matkailutien ohjelmassa tulevaisuudessa.

Matkailutiehen liittyvät sähköiset tuotteet ja palvelut, joita kuviteltiin olevan 20 vuoden kuluttua, tuntuvat osin jo olevan täällä. Geokätkennän hyödyntämistä luonto-opetuksessa on jo hyödynnetty esimerkiksi Suomen luonnonsuojeluliiton Satakunnan piirin hankkeessa, jossa suunniteltiin lasten geoluontopolku Eurajoelle. Palvelua, jossa tietyille koordinaattipisteelle saapuminen laukaisee GPS-läppärissä kuvan tai kartan halutusta kohteesta, hyödynnetään tällä hetkellä Turun yliopiston Satakunnan

ympäristökouluhankkeen yhteistyönä PULU-ohjelmassa. 3D –mallintamista voitaisiin lisäksi käyttää vaikkapa eriaikaisen rantaviivan näyttämässä tai mustikoiden virtuaalipoimimisessa.

5.4 OPETUSPAKETIT

Opetuspaketteja, joihin sisällytettiin mm. koulujen lähialueen maisemahistoriaa ja eriaikaisia karttoja, tarjottiin rantatien varrella oleville kouluille. Rauman Unajan, Eurajoen Linnamaan, Ulvilan Suosmeren ja Porin Ahlaisten kyläkoulut lähtivät mukaan suunnitteluun. Yhteysopettajien kanssa hahmoteltiin ensin sopiva luokkataso, tekstin sisältö ja taso sekä tehtävyyt. Tämän jälkeen jälkeä hankehenkilöstö koosti kullekin koululle oman kokonaisuuden, jota yhteysopettajat kommentoivat. Opetuspakettien testaus oli keväällä 2010. Saadun palautteen perusteella tekstiä ja tehtäviä muokattiin sopivimmiksi, jonka jälkeen paketit valmistuivat syksyllä 2010.

Ahlaisten koulun opetuspaketin suunnitteli Turun yliopiston Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelman oppilas Tiia Naskali kandidaatintutkintoonsa liittyen. Naskali toteutti geokötköilyyn liittyvän materiaalin aarteensintäpelin muodossa yhteistyössä yhdysopettajan kanssa. Peli on nähtävissä osoitteessa <http://ahlainenpeli.blogspot.com/>.

Esiselvityshankkeen aikana ei suunniteltu esitteitä vaan niiden toteutus jää tehtäväksi kehittämishankkeessa. Nopeasti vanhenevien esitteiden painaminen ei muutenkaan tue sitä perusajatusta, jossa matkailijalla olisi aina oltava saatavilla ajantasainen tieto kohteesta tai tapahtumasta. Nettiportaalin kautta tapahtuva tiedottaminen on luotettavampi, nopeampi ja halvempi tapa jakaa matkailutietoa kuin perinteinen esite. Suosittelavampaa olisi esimerkiksi postikortin, jossa on nettiportaalin osoite ja lyhyt esittely, suunnittelu ja jakaminen matkailutien varrelle ja eri matkailutoimijoille.

Rantatietä oli tarkoitus tehdä tunnetuksi ympäristötaiteen keinoin. Tämä kehittämistyö ei toteutunut ainakaan tässä vaiheessa, vaikka yhteistyötapaamisia Satakunnan ammattikorkeakoulu kuvataide Kankaanpään kanssa oli useampia. Yhteistyössä ilmeni ongelmia sekä aikataulutuksen kanssa että siinä, miten olisimme vieneet konkreettisesti ympäristötaiteen suunnittelua hankkeessa eteenpäin. Osittain toteutumattomuus saattoi johtua siitä, etteivät osapuolet päässeet ympäristötaiteen roolista hankkeessa samalle aaltopituudelle. Ympäristötaiteen mahdollisuudet matkailutien varrella ovat kuitenkin moninaiset, joten niihin saatetaan palata kehittämishankkeen yhteydessä.

1990 -luvulta lähtien rantatien muissa maakunnissa on tehty tiehistoriallisia selvityksiä,

joissa on toivottu tien matkailullista hyödyntämistä muun muassa matkailureittejä suunniteltaessa. Rantatien linjaus on selvitetty Satakunnan, Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin maakunnissa. Varsinais-Suomen maakunnassa tielinjaus on olemassa VARAKUM-projektin historiallisen maisemarakenteen tutkimuksen kautta. Historiallinen tie on tällä hetkellä merkitty Satakunnan, Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavoihin.

5.5 JULKAISU: LÄHIMATKAILUA LUVIALLA

Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelman kulttuurimatkailun praktikumryhmä selvitti ja kehitti rantatien spontaania ja omaehtoista lähimatkailua erityisesti Luvian kunnassa. Opiskelijaryhmä teki tutustumis- ja opintoretken Luvialle 1.10.2009. Lehtori Katriina Petrisalo toimitti Praktikuum-artikkeleista hankkeen kustantaman julkaisun *Lähimatkailua Luvialla* syksyllä 2010.

5.6 SIDOSRYHMÄYHTEISTYÖTÄ VUOSINA 2008-2010

Seuraavassa on osa sidosryhmiä, joiden kanssa on tehty hankkeen aikana yhteistyötä eri muodoissaan. Suuri osa sidosryhmäyhteistyöstä on liittynyt oman hankkeen etenemiseen sekä tavoitteiden ja toimenpiteiden toteuttamiseen liittyviin neuvotteluihin, keskusteluihin ja tapaamisiin. Samalla on koetettu olla avuksi yhteistyökumppaneille, kuten on tehty muun muassa Selkämeren teemavuoden ja Satakunnan ympäristökoulun suhteen.

Selkämeri kesästä kesään 2008-2009 -projektin kanssa tehtiin runsaasti yhteistyötä. Lähteenmäki luennoi Porin työväenopiston luentosarjassa ja hanke osallistui julkaisullaan Selkämeren teemapäivään Merikarvian Krookassa. Selkämeren teemavuoden julkaisuun Lähteenmäki kirjoitti artikkelin ”Matkailutiellä lisäarvoa Selkämeren rannikolle”.

Hanke osallistui Lounais-Suomen ympäristökeskuksen ja Satakunnan Museon toteuttamaan Satakunnan kulttuuriympäristöohjelma 2009-2015 –julkaisuun Mikael Lähteenmäen artikkelilla ”Historiallinen tie – matkailutie tutkimuksen ja monitieteellisyuden osana”.

Tiehallinnon Turun tiepiiri on luovuttanut hankkeen käyttöön tilastoja, ja Posiva Oy Satakunnan rannikon kehitystä kuvaavia historiallisia maankohoamismalleja.

Alueellisille yhteistyökumppaneille ja matkailutieseminaariin keväällä 2009 osallistuneille järjestettiin 16.10.2009 retki rantatien maisemiin. Tutustumiskohteina olivat Ulvilan

Haistilan lauttapaikka, Liikistön muinaismuistoalue ja Ulvilan kirkkopuisto, Sunniemen kartano sekä Noormarkun Ahlströmin alue. Oppaina olivat kunnallisneuvos Samuli Jokinen (lauttapaikka), Museoviraston tutkija Leena Koivisto (Liikistö), Turun yliopiston jatko-opiskelija Maarit Grahn (kirkkopuisto ja Noormarkku) ja maanviljelijä Ilkka Mattila (Sunniemen kartano).

Satakunnan Museon hallinnoiman KulturBro-hankkeen kautta on avattu yhteistyökanava ruotsalaiseen tietustustoimintaan. Tätä yhteistyötä suunnitellaan syvennettäväksi tulevassa matkailutien kehittämishankkeessa.

Pyöräilykuntien verkosto ry:n kanssa on neuvoteltu mahdollisuudesta yhdistää kansainvälinen Eurovelo-pyöräilyreitiverkoston Itämeren kiertoreitti (EV10) ja Pohjanlahden Rantatie.

Kulttuurimatkailun lehtori Katriina Petrisalo on käsitellyt Rantatie-hankkeeseen liittyen lähimatkoja ja lyhytlomia artikkelissa Lähimatkailu kulttuurituotantona; Alueellisuuden uudelleenarviointia matkailussa M. Grahnin ja M. Häyrysen toimittamassa artikkelikokoelmassa Kulttuurituotanto; Kehykset, käytäntö ja prosessit (SKS, Helsinki).

Porin Metsäopiston erä- ja luonto-opaskurssin opiskelijat ovat testanneet Pullerontien ja Kitukosken soveltuvuutta matkailutien retkikohteeksi.

Rantatien varrelle on alustavasti suunniteltu perustettavaksi matkailutien infopisteitä esimerkiksi Ahlaisten Putajan kylätalolle, Nakkilaan Villilän tiilimakasiiniin, Merikarvian kotiseutumuseoon, Eurajoen Voltti-taloon ja Noormarkussa Galleria Liisa Ekqvistiin. Matkailutietiedon ensisijaisena jakelukanavana on nettiportaali, jonka lisäksi voitaisiin jokaiseen rantatien kuntaan perustaa helposti saavutettava matkailutien infopiste.

Satakunnan Ympäristökoulu –hankkeelle on syksyllä 2009 suunniteltu Vähärauman koulun kulttuuriympäristöön liittyvää opetusmateriaalia.

Satakuntaliiton hallinnoiman Botnia-Atlantica -ohjelmaan kuuluvan FYR-hankkeen järjestämällä vierailulla tutustuttiin toukokuussa 2010 Sundsvalliin, Mellanfjärdeniin ja Hudiksvalliin. Kuultiin paikallisista matkailuhankkeista ja matkailutiestä (Främja Kustanära Företagande, Kustnära Mötesplatser ja Jungfrukusten), esiteltiin omaa matkailutiehanketta sekä tutustuttiin muun muassa Mellanfjärdenin kalastajakylään Nordanstigissä sekä Hudiksvalliin.

6 TIEDOTTAMINEN

Sisäinen tiedotus ohjausryhmälle ja hankehenkilöstölle on toteutettu sähköpostilistojen avulla. Ulkoisessa tiedottamisessa on käytetty Turun yliopiston ja Porin yliopistokeskuksen sähköpostilistoja sekä hankkeen omia nettisivuja ja blogisivua. Hankkeen yhteyteen perustettujen tiedotuslistojen välityksellä kerrottiin hankkeen edistymisestä ja tapahtumista yhteistyökumppaneille, tiedotusvälineille ja matkailutien kehittämisestä kiinnostuneille.

6.1 SISÄINEN TIEDOTTAMINEN

Ohjausryhmälle on tiedotettu sähköpostitse ohjausryhmän kokouksista, väliraporteista, hankkeen toimintasuunnitelman muutoksista ja maksatushakemuksista sekä muista hankkeeseen ja matkailutien kehittämiseen liittyvistä oleellisista asioista.

6.2 ULKOINEN TIEDOTTAMINEN

Ulkoinen tiedottaminen on toteutettu Turun yliopiston ja Porin yliopistokeskuksen sähköpostilistojen sekä hankkeen Turun yliopiston nettisivujen http://hum.utu.fi/oppiaineet/satakunta/tutkimus_ja_jatko-opiskelu/projektit/Matkailutiehanke.html ja hankkeelle perustetun blogisivun <http://rantatie.vuodatus.net/> kautta. Hankkeen yhteyteen perustettiin tiedotuslistoja, joiden välityksellä kerrottiin hankkeen edistymisestä ja tapahtumista yhteistyökumppaneille, tiedotusvälineille, rantatien maakuntaliitoille, matkailutien varren kunnille ja kaupungeille sekä matkailutien kehittämisestä kiinnostuneille.

Hankkeesta ja sen etenemisestä on tiedotettu yhteyshenkilöillemme Varsinais-Suomen, Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin maakuntaliittoihin, joiden alueella Pohjanlahden rantatie Satakunnan lisäksi kulkee. Turun tiepiiriin lisäksi hankkeesta on tiedotettu Vaasan, Oulun ja Lapin tiepiireihin sekä Tiehallinnon asiantuntijapalveluiden tienpidon suunnitteluun erikoisasiantuntija Teuvo Kelalle, joka on antanut hankkeelle matkailutiehakemuksen valmisteluun liittyviä neuvoja.

Osana hanketta julkaistiin kirja *Pohjanlahden rantatie - ratsupolusta rannikon matkailutieksi*, jonka avulla on haluttu tuoda esille Satakunnan maakunnan vanhaa postitiereittiä, maisemia, muinaismuistoja, geokätkentää ja tien merellisyyttä sekä tien kehittämiseen liittyviä mahdollisuuksia.

Kirjan pienestä painoksesta johtuen sitä on jaettu rajoitetusti. Kirjaa on jaettu hankkeen rahoittajakunnille sekä Porin kaupungille. Kunnat ovat toimittaneet kirjoja omiin kirjastoihinsa. Kirjaa on jaettu Satakunnan maakuntakirjastoon, Ulvilan kirjastoon ja Rauman pääkirjastoon, Porin yliopistokeskuksen kirjastoihin, Turun yliopiston kirjastoon, Turun pääkirjastoon, Matkailualan tietokeskuksen kirjastoon sekä Satakunnan ammattikorkeakoulun kirjastoon. Teosta on toimitettu laajalti satakuntalaisille yhteistyötahoille, tiedotusvälineiden kulttuuri- ja matkailutoimituksille, rantatien maakuntien liitoille ja matkailuorganisaatioille sekä Senaatintorin tapahtumassa Maisa Oy:n osastolle yhteystietonsa jättäneille.

Aunentie

7 HANKKEEN SAAMA JULKISUUS

7.1 VUOSI 2008

Matkailutiehankkeen saama julkisuus on alusta lähtien ollut laajaa ja monipuolista. Nykyisin erilaisia hankkeita, projekteja ja tapahtumia on niin runsaasti, että tiedotusvälineissä esille pääsemiseen tarvitaan työn lisäksi myös hieman onnea. Vanhan rantatien kehittäminen ja siihen liittyvät mielipiteet ovat kuitenkin vähitellen nousseet esiin. Saatu palaute on ollut pääosin positiivista sekä monin paikoin hyödyllisiä jatkokesymyksiä herättäviä.

Merikarvia-lehti uutisoi matkailutiehankkeen alkamisesta ensimmäisenä, 18.8.2008. Päivää ennen avaustapahtumana toteutettua Ahlainen – Merikarvia – Ahlainen –pyöräilyä Satakunnan Kansa julkaisi Tänään-sivullaan lähes koko sivun laajuisen jutun hankkeesta ja sen taustoista. Avaustapahtuman yhteydessä Ahlaisissa 19.9.2008 Ylen Lounais-Suomen tv-alueutiset haastatteli hankkeen johtajaa professori Maunu Häyrystä. Ympäristöviesti-lehti julkaisi kahden sivun artikkelin matkailutiehankkeesta syksyn 2008 numerossaan, joka oli samalla Selkämeri-teemanumero.

7.2 VUOSI 2009

Matkailutiehankkeen osakseen saama julkisuus lisääntyi ja jatkui monipuolisena, kannustavana ja pääosin positiivisena. Monissa keskusteluissa eri tahojen kanssa kävi ilmi, että hankkeelle on ollut ”tilaus”. Matkailutien toivotaan toteutuvan ja tuovan enemmän valtatie 8:lta Pohjanlahden rannikolle suuntaavia matkailijoita. Toisinaan vanha rantatie on sekoitettu valtatie 8:aan, mutta hankkeen henkilöstö on oikaissut asian.

JULKAISUT JA ARTIKKELIT

Osana hanketta julkaistiin kirja ”Pohjanlahden rantatie - ratsupolusta rannikon matkailutiekseksi”. Kirjan digitaalinen versio on saatavilla hankkeen kotisivuilta sekä Kansalliskirjaston Doria-verkkopalvelusta.

Hankkeemme osallistui Satakunnan kulttuuriympäristöohjelma 2009-2015 -julkaisuun artikkelilla ”Historiallinen tie – matkailutie tutkimuksen ja monitieteellisyysden osana”.

Osallistuimme Selkämeren teemavuoden julkaisuun artikkelilla ”Matkailutiellä lisäarvoa

Selkämeren rannikolle”.

HAASTATTELUT JA LEHTIJUTUT

Satakunnan Kansa teki 25.2.2009 olleen matkailutieseminaarimme johdosta nettilehteensä sk24.fi jutun ”Majakat halutaan rannikon matkailutien kohteiksi”.

Hankkeen johtajaa Maunu Häyrystä haastateltiin Pohjanlahden rantatie - julkaisun tiimoilta Radio Poriin ja Yle Satakunnan Radioon heinäkuussa 2009.

Tutkimusavustaja Sari Rosun haastattelu Satakunnan Kansassa 11.10.2009 matkailijaselvitykseen liittyen: ”Rantatien matkailusta kerätään tarinoita” julkaistiin.

Sari Rosu oli Yle Satakunnan radion haastateltavana 4.11.2009 aiheena hankkeen matkailijaselvitys.

7.10.2009 Satakunnan Kansa julkaisi lähes koko sivun jutun ”Rantatie tarjoaisi elämyksiä kävijöille”, jossa esiteltiin hankkeen etenemistä ja sen matkailulle luomia mahdollisuuksia sekä Pohjanlahden rantatie -kirjaa.

Ympäristöministeriön ja Museoviraston sivustolle www.rakennusperintö.fi tehtiin 11.8.2009 artikkeli ”Selkämeren rantatiestä tehdään matkailutie”.

Matkailulehden numerossa 4/2009 on esitelty lyhyesti hankkeemme tavoitteita ja sitä, miten Pohjanlahden rantatietä tulisi kehittää.

Osallistuimme 25.9.2009 Porin yliopistokeskuksen järjestämään Tutkijoiden yö –tapahtuman Yliopistokeskus Goes Camping -osioon tavaratalo Prisman tapahtumatorilla, jossa esittelimme yleisölle sekä hanketta että Pohjanlahden rantatie -julkaisua.

Osallistuimme julkaisullamme yhteistyössä Satakunnan maakuntakirjaston kanssa sekä Kansalliskirjastossa 4.6.-15.9.2009 pidettyyn näyttelyyn ”Satakuntalaisia kirjailijoita ja merkkihenkilöitä” että Senaatintorin satakuntalaiseen maakuntatapahtumaan.

LUENNOT JA LUENTOSARJAT

Osallistuimme Selkämeren teemavuoden ”Tunne meri” -luentosarjaan Porin työväenopistolla 11.2.2009. Luennon aiheena oli ”Selkämeren rannikon historiallinen tie”.

7.3 VUOSI 2010

Rantatiestä valtakunnallinen matkailutie. www.kp24.fi, 2.11.2010.

Vuosi 2009 oli hanketoimenpiteet ja tapahtumamäärät huomioon ottaen tiedotuksellisesti vilkkainta aikaa. Vuoden 2010 toiminnasta suurimman osan muodostivat Liikennevirastolle tehtävän matkailutiehakemuksen kokoamiseen liittyvät selvitykset ja toimet sekä ELY-keskuksille laadittavan rahoitushakemuksen valmistelu. Kasitie ry:n hakemuksesta Liikennevirasto myönsi syyskuussa 2010 Pohjanlahden Rantatielle valtakunnallisen matkailutiestatuksen.

JULKAISUT JA ARTIKKELIT

Yliopistonlehtori Katriina Petrisalo toimitti joulukuussa 2010 julkaisun *Lähimatkailua Luvialla*, joka koottiin Turun yliopiston Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelman kulttuurimatkailun aineopintojen praktikum-raporteista.

Maisemantutkimuksen professori Maunu Häyrysen Pohjanlahden rantatie -artikkeli julkaistaan Euroopan Rakennusperintöpäivän 2011 valtakunnallisessa teemajulkaisussa ”Kulttuurireitit”.

HAASTATTELUT JA LEHTIJUTUT

Katriina Petrisalo antoi Kaljaasi Ihanaa koskevan haastattelun Yle TV 2:n Lounais-Suomen uutisiin 17.12.2010.

Strandvägen ska bli ny turistfälla. Vasabladet, 20.10.2010. (puolen sivun kokoinen toimittaja Charlotta Järf'in laatima artikkeli)

Kasitien uudet kyltit: Rantatie/Strandvägen. Satakunnan Kansa, 4.10.2010.

Pohjanlahden Rantatiestä valtakunnallinen matkailutie. www.pohjalainen.fi, 4.10.2010.

Rantatiestä valtakunnallinen matkailutie. Merikarvia-lehti, 1.10.2010.

Pohjanlahden Rantatiestä valtakunnallinen matkailutie. www.ls24.fi, 1.10.2010.

Pohjanlahden Rantatiestä valtakunnallinen matkailutie. Porin Sanomat, 1.10.2010.

Kasitietä seuraileva rannikon vanha maantie matkailutiekse. Vakka-Suomen Sanomat, 14.10.2010.

8 TAVOITTEIDEN SAAVUTTAMINEN

Selkämeren rannikon matkailutiehanke edistyi aikataulussaan ja lähes kaikki sille asetut tavoitteet saavutettiin, kuten valtakunnallisen matkailutiestatuksen saaminen. Ympäristötaideteosten suunnittelu ei toteutunut, mutta tähän saatetaan palata jatkohankkeessa. Matkailuyrittäjien verkostoitumiseen, joka liittyy matkailutiekonseptiin ja matkailutiehen sitouttamiseen, tullaan palaamaan jatkohankkeessa.

Yhteistyö eri sidosryhmien ja tahojen kanssa toimi hankkeen aikana erittäin luontevasti. Tämä johtui todennäköisesti siitä, että vanhan rantatien kehittämistä oli jo pitkään toivottu ja tahtotila oli valmiiksi positiivinen. Matkailutiehanke ja vanha rantatie saivat vuosien aikana paljon myönteistä julkisuutta. Hankkeen tavoitteen eli virallisen matkailutiestatuksen saaminen vanhalle rantatielle on herättänyt laajalti kiinnostusta Satakunnassa ja Pohjanlahden rannikkoseudulla sekä muualla Suomessa.

Matkailutien jatkohankkeen ideana on luoda alusta matkailutiekonseptille. Tämän avulla tullaan parantamaan Pohjanlahden maaseudun elinvoimaisuutta ja asukkaiden elinmahdollisuuksia, saamaan rannikkoseudulle lisää matkailijoita ja lisätuloja yrityksille, parantamaan seudun imagoa elinvoimaisena asuin- ja matkailualueena, lisäämään alueen tunnettua sekä kotimaassa että myös kansainvälisesti sekä toteuttamaan uudenlainen, kulttuuri- ja luontomatkailun yhdistämiseen perustuva matkailueittikonsepti.

Jatkohanke koostuu kahdesta hankkeesta: investointihankkeesta ja kehittämishankkeesta. Investointihankkeessa tilataan ja asennetaan matkailutiekyltit. Kehittämishankkeessa luodaan alusta matkailutiekonseptille eli toteutetaan matkailutien viitoitussuunnitelma ja suunnitellaan matkailutiekyltit, suunnitellaan matkailutiengraafinen ilme ja tilailme, tehdään tiedotus- ja markkinointisuunnitelma, toteutetaan www-sivujen konseptisuunnitelma ja nettiportaali, sitoutetaan rantatien kunnat ja kaupungit sekä matkailualan toimijoita ja yrityksiä matkailutiekonseptiin, markkinoidaan matkailutietä rantatien maakuntiin, kaupunkeihin ja kuntiin sekä matkailualan toimijoille ja yrityksiin sekä esimerkiksi Matka 2011- ja Matka 2012 –messuilla ja muilla tarvittavilla foorumeilla vuosien 2011 ja 2012 aikana.

Vaikka Liikennevirasto on jo myöntänyt Pohjanlahden Rantatielle matkailutiestatuksen, alkaa tien kehittäminen toden teolla vasta nyt. Jatkohankkeen tavoitteet ovat saavutettavissa pitämällä kiinni sovituista aikatauluista, neuvottelemalla ja jatkamalla jo Selkämeren rannikon matkailutiehankeeseen aikana aloitettua hyvin toiminutta yhteistyötä eri osapuolien kanssa.

MITÄ OPITTIIN

Matkailutien kehittämisessä on tärkeää ottaa huomioon muu matkailukehittäminen, joka liittyy tiehen. Satakunnassa tällaisia ovat esimerkiksi Ajan jäljet Rauman seudulla -hanke, Luvian Ihana-hanke sekä Selkämeren kansallispuistoon liittyvät hankkeet. Keskusteluuyhteyttä näihin on haettu aktiivisesti ja sitä tulee ylläpitää myös jatkohankkeessa.

Verkkosivuston ja logon kehittäminen on ymmärrettävä pohjustavana ideointina, näiden varsinainen toteutus vaatii ammattimaista otetta. Myös markkinoinnin suunnittelu vaatii jatkossa alan erityisosaamista ja tiivistä yhteistyötä koko matkailureitin toimijoihin, mihin hankkeessa ei vielä ollut täyttä mahdollisuutta. Hankkeessa tehdyt selvitykset toimivat hyvin jatkosuunnittelun pohjana.

Muiden matkailuteiden kokemuksia kannattaa hyödyntää rantatien kehittämisessä. Hankkeen yhteydessä tehty esikuvatutkimus ja yhteydenotot olivat suuntaa-antavia, jatkossa tulee suuntautua aktiiviseen keskusteluuyhteyteen ja valtakunnalliseen yhteistyöhön matkailuteiorganisaatioiden kesken.

Vaikka matkailutie on eri vaiheessa saanut median huomiota, sen esille pääsy on jättänyt jossain suhteessa toivomisen varaa. Jatkossa viestinnän suunnitteluun tulee kiinnittää enemmän huomiota erityisesti matkailutien lanseeraamisen yhteydessä ja koordinoida uutisointia, markkinointimateriaalia, verkkoviestintää sekä viitoitusta keskenään. Hankkeen visuaalisen ilmeen suunnitteluun liitetään julkaistun aineiston yhtenäinen taittoasu.

Matkailutiehen liittyy hyvin laaja kirjo potentiaalisia kohteita ja matkailutoimintaa. Jatkossa tulee olemaan tärkeää konseptin pelkistäminen ja tehokas tiedottaminen matkailutoimijoille, ettei matkailutien sisältö pääse hämärtyämään. Reitin luonteeseen kuuluvat suuret alueelliset erot, mutta sitä pitää kehittää yhteisten teemojen ja laatukriteerien pohjalta.

Matkailutien kehittämistä tulee ohjata aikaisessa vaiheessa tunnistettavien silmukoiden suuntaan, joissa tien lähituntumassa sijaitsevat vetovoimaiset kohteet saadaan osaksi konseptia. Silmukat ovat välttämättömiä erityisesti merellisen kulttuuriperinnön mukaan saamiseksi, mutta myös pitkän reitin jäsentämiseksi matkailijan kannalta helposti hahmotettaviin ja saavutettaviin osiin. Niiden kehittäminen vaatii paikallista asiantuntemusta ja usein erillistä hankerahoitusta, jolloin on huolehdittava tavoitteiden koordinoinnista päähankkeen kanssa.

LÄHTEITÄ JA KIRJALLISUUTTA

Kartta

Kansallisarkisto (KA), Helsinki

Maanmittaushallitus (MMH). Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-aineisto. Maanmittaushallituksen uudistusarkisto

Kuvat

Etukannen kuva: Pohjanlahden Rantatie ja Ahlaisten Keikvedenlahti.

Sivu 6: Vanha kivinavetta Nakkilan Masiassa.

Sivu 10: Ruosniemen isajakokartta. Jean Åhman, 1765. MMH A84 10/1-2, KA.

Sivu 12: Välimaan perinnetorppa, Eurajoki.

Sivu 14: Söörmarkun kylänraitti, Pori.

Sivu 16: Merikarvian Kööriän kalasataman vanhoja kalamajoja.

Sivu 20: Huhdan aukea, Eurajoki.

Sivu 24: Kaljaasi Ihanaa rakennetaan Luvian Laitakarissa.

Sivu 25: Vanhan Rauman Porintulli.

Sivu 26: Postitien reitillä: Vanha Vaasantie Noormarkussa.

Sivu 30: Kiukaisten Panelian Rivimylly, Eura.

Kuvat: Mikael Lähtenmäki 2008-2010.

Kirjallisuutta

Heino, Ulla. Talonpoikien ja kartanoiden Eurajoki 1300-luvulta vuoteen 1721. Eurajoen historia I. Heino, Ulla & Luoto, Jukka & Salo, Unto. Eurajoen kunta ja seurakunta. Gummerus Oy, Jyväskylä, 1987.

Hiekkänen, Markus. Suomen keskiajan kivikirkot. SKS, Helsinki, 2007.

Kansalaisen karttapaikka <<http://www.kansalaisen.karttapaikka.fi>> 27.2.2009.

Kansallisarkiston Digitaaliarkisto <<http://digi.narc.fi/digi/search.ka>> 27.2.2009.

Känsälä, Risto. Nakkilan rakennuskulttuuria. Nakkilan kunta. 1995.

Linjama, Teppo. Tulvasuojeluvaihtoehtojen edullisuusvertailu. Esimerkkitapauksena Pori. Lounais-Suomen ympäristökeskuksen raportteja 5. Lounais-Suomen ympäristökeskus, Turku. 2007.

Lounaispaikan karttapalvelu <<http://www.lounaispaikka.fi>> 29.1.2009.

Luoto, Jukka. Liinmaan linna Eurajoella. Eurajoen historia I. Heino, Ulla & Luoto, Jukka & Salo, Unto. Eurajoen kunta ja seurakunta. Gummerus Oy:n kirjapaino, Jyväskylä, 1987.

Lähteenoja, Aina. Rauman kaupungin historia II. Rauma 1600-1721. O. Y. Länsi-Suomen kirjapaino, Rauma, 1932.

Lähteenoja, Aina. Rauma vuoteen 1600. Rauman kaupungin historia I. O. Y. Länsi-Suomen kirjapaino, Rauma, 1946.

Maankohoamisennuste Rauma – Irjanne 1500 j.a.a. Ari Ikonen, Posiva Oy. 2009.

Masonen, Jaakko. Kirkon, kruunun ja kansan tiet keskiajalla. Maata, jäätä ja kulkijoita. Tiet, liikenne ja yhteiskunta ennen vuotta 1860. Edita, Helsinki, 1999.

Merikarvian matkailu <<http://www.merikarvianmatkailu.fi/>> 27.2.2009.

Museovirasto. Hoidetut muinaisjäännöskohteet 2008.

Nenonen, Marko. Vesiltä pyörille: Suuret maantiet 1550-1800. Maata, jäätä ja kulkijoita.

Tiet, liikenne ja yhteiskunta ennen vuotta 1860. Edita, Helsinki, 1999.

Ouran saaristo <<http://www.merikarvia.fi/oura/>> 27.2.2009

Papunen, Pentti. Rauman seudun historia I. Rauman mlk – Lappi – Hinnerjoki vanhimmista ajoista n. v:een 1721. Rauman seudun asuttamisen ja yhteiskunnallisen vakiintumisen kausi rautakauden lopulta n. vuoteen 1550. Kirjoittaneet K. Virkkala & P. Papunen. Rauman seudun historiatoimikunta. Rauma, 1959.

Pennanen, Esko. Satakunnan matkailustrategia vuoteen 2013. Satakuntaliitto, 2008.

Perinnelaivayhdistys Ihana ry <<http://http://www.kaljaasi-ihana.fi/>> 27.2.2009.

Porin Karttapalvelu <<http://kartta.pori.fi>> 28.2.2009.

Rakennettu kulttuuriympäristö. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt 1993 –luettelo.

Rauman kaupungin www-sivut. <<http://www.rauma.fi>> 29.1.2009.

Reitti Satakunta retkeilyreitistö <<http://www.reitti.org>> 27.2.2009.

Roiha, Veikko. Panelia, kiuskylästä kaupungiksi. Panelian rukoushuoneyhdistys r.y. Oy Länsi-Suomi, Rauma, 1983.

Salminen, Tapio. Huovintie Satakunnassa. Oripään ja Ulvilan välisen keskiaikaisen maantien linjaus ja sen muutokset uudella ajalla. Satakuntaliitto, sarja A:210. Tielaitos, tiemuseon raportteja 4/1993. Pori, 1993.

Salminen, Tapio. Pohjanmaan tiet ja tieverkko vuoteen 1635. Pohjanmaan kautta. Pohjanmaan tiet, tieverkko ja tienpito keskiajalta 1600-luvun alkuun. Salminen, Tapio. Tiemuseon julkaisuja 15. Tielaitos, 1997.

Selkämeren rannikon matkailutiehankkeen avaustapahtuma Ahlaisissa 19.9.2009, Ahlainen-Merikarvia-Ahlainen pyöräily.

Suomen matkailustrategia vuoteen 2020 & Toimenpideohjelma vuosille 2007-2013. Kauppa- ja teollisuusministeriön elinkeino-osaston julkaisuja 21/2006.

Suvanto, Seppo. Satakunnan historia III. Keskiaika. Kustantaja Satakunnan Maakuntaliitto r.y. Satakunnan Kirjateollisuus Osakeyhtiö Offset, 1973.

Tiehallinto. Turun tiepiirin tie- ja siltaluettelo.

Toivo, Raisa Maria. Kruunun ja rahvaan tiet. Pohjanmaan kautta. Pohjanmaan tiet, tieverkko ja tienpito keskiajalta 1600-luvun alkuun. Tiemuseon julkaisuja 15. Tielaitos, 1997.

Viertola, Juhani. Suomen teiden historia I. Yleiset tiet Ruotsin vallan aikana. tie- ja vesirakennushallitus. Suomen tieyhdistys, Helsinki, 1974.

Vihreä perintö – Satakunnan puistot ja puistot –näyttely Luontotalo Arkissa syksyllä 2008. Nora Albrecht ja Lotta Hannuksela, Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitos, TY.

Vuojoen kartano <<http://www.vuojoki.fi>> 27.2.2009.

